

данное понятие стало вмещать сему 'состояние души'. Под индивидуальностью стали понимать личность, которая в силу своих внутренних качеств не хочет или не может быть похожей на основную массу. Если ранее *личность* мыслила себя в коллективе, то в настоящее время общество стремится стать совокупностью индивидуальностей. *Но пиротехника в эпизодике Юра изобразил блестяще, приоткрыв киношникам индивидуальность, недостающую большому отечественному экрану. И. Э. Кио. Иллюзии без иллюзий [18]. Индивидуальность – это единственный бренд, который никогда не выйдет из моды [16]. Индивидуальность – особое состояние души, это особый склад, который отличает женщин друг от друга [17].*

Исследуя изоморфизм номинации *физического состояния* и *духовного состояния*, мы пришли к выводу о том, что он является основным приемом номинации поля духовного состояния человека. Проявлением объективации безденотатных, безреферентных понятий является их реализация *в форме осознаваемой метафоры, неосознаваемой метафоры, в форме персонификации, в форме метафоризированных фразеологизмов, имеющих, как правило, структуру «признак чего», в форме словосочетаний согласовательного типа.*

На наш взгляд (сходные положения выдвигались в рамках теории бихейвиоризма), данный характер номинации в значительной мере способствует объективации и персонификации абстрактных понятий, является отправной точкой концептуализации ментальной лексики. Наличие количественных параметров состояния в языковом сознании, которые проанализированы в работе Ю. Д. Апресяна «Образ человека по данным языка» [2, с. 379], можно связать с историей моделей изоморфизма духовного и физического состояний.

В современной лингвистике все чаще звучат указания на такую сторону «славянского мышления», как пассивность: С. Л. Попов при исследовании конструкции «У меня есть что» указывает на проявление в ней пассивности субъекта, «то, что у меня нет собственности, зависит не от меня, а от обстоятельств, которыми я скован и изменить которые я не в силах» [10, с. 118]. В статье С. Л. Попова приводятся указания на схожие мнения И. И. Мещанинова, например, о проявлении в языке восприятия человеком природы как неприступной силы [10, с. 117]. А. Вежицкая в работе «Русский

язык» приводит многочисленные цитаты философов и писателей о чертах пассивности и фатализма в русском менталитете, далее на языковом материале она показывает, как отражаются эти черты в языке [5, с. 37]. На наш взгляд, данное языковое явление – результат истории развития сознания народа, отражение культурного опыта в языке – также способно влиять на структурирование сознания «здесь и сейчас познающей» языковой личности. Так, например, языковой опыт номинации душевного состояния в форме персонификации определенного состояния, который является, по замечанию Дж. Лакоффа, наиболее частым случаем онтологической метафоры и «позволяет осмыслить наш опыт взаимодействия с неживыми сущностями в терминах человеческих мотиваций» [9, с. 59], передаваясь поколениям, может определять осознание человека в качестве пациента в структуре, где неживая сущность является агенсом. Как замечает Н. Д. Арутюнова, названия переходящих психических состояний «имеют тенденцию к отрыву от глагольного значения и часто функционируют как имена актантов <...> Говоря о психике, мы склонны экстерниоризировать ее составляющие <...> не только как нечто отдельное от нас, но как нечто, вступающее с нашим «я» в определенные, дружеские или враждебные, отношения» [4, с. 386]. В. И. Абаев отмечает, что «все вещи вокруг осознаются и оцениваются с точки зрения интересов коллектива» [1, с. 241]; язык, номинируя сферу духовности, предлагает носителю языка определенную «готовую» модель познания, что важно для коллектива, точнее для синхронизации знаний и представлений о том, что не поддается непосредственному физическому восприятию. С этой точки зрения, изоморфизм номинативных моделей духовного и физического состояний как продукт коллективного опыта может оказывать влияние на концептуализацию духовного состояния каждой конкретной личности.

Тенденция к расширению семантики абстрактными субстантивами говорит о том, что языковая картина мира продолжает «надстраиваться» в сфере нематериального познания, аналитические способности современного сознания развиваются. Природа *абстрактных субстантивов состояния* обладает особым свойством – подвижной стратификацией сем ядра, которая, по нашему мнению, может зависеть от таких экстралингвистических факторов, как политико-экономическая ситуация в стране, глобализация, развитие образования и науки.

Литература

1. Абаев В. И. Отражение работы сознания в лексико-семантической системе языка // Ленинизм и проблемы языкознания. М.: Наука, 1970. С. 232-262.
2. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка. Попытка системного описания // Избранные труды, том II. Интегральное описание языка и системная лексикография. М.: Школа «Языки русской культуры», 1995. С. 348-388.
3. Апресян Ю. Д. Системная лексикография. Метафора в семантическом представлении эмоций // Избранные труды, том II. Интегральное описание языка и системная лексикография. М.: Школа «Языки русской культуры», 1995. С. 453-465.
4. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд. М.: Языки русской культуры, 1999. 896 с.

5. Вежбицкая А. Русский язык / Перевод Г.Е. Крейдлина // Язык. Культура. Познание. М.: Русские словари, 1996. С. 33-89.
  6. Вежбицкая А. Толкование эмоциональных концептов / Перевод О. Н. Ляшевской // Язык. Культура. Познание. М.: Русские словари, 1996. С. 326-376.
  7. Гильфердинг А. О родстве языка славянского с санскритским / А. Гильфердинг. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии наук, 1853 г. 294 с.
  8. Кость И. Я. Механизмы вербализации эмоционального состояния человека в украинском прозаическом тексте // Ученые записки Таврического национального университета. Т. 24. №4. Симферополь, 2011. С. 279-284.
  9. Лакофф Джордж, Джонсон Марк. Метафоры, которыми мы живем. М.: Едиториал УРСС, 2004. 256 с.
  10. Попов С. Л. Конструкция У кого есть кто/что как эргативный рудимент русской грамматики: когнитивно-эволюционная интерпретация семантики // Вестник Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина. Серия «Филология». Вып. 83. 2019. С. 114 – 121.
  11. Словарь русского языка / под ред. М.С. Шевелевой : В 4 т. М.: Изд-во Русский язык, 1985. 736 с.
  12. Толковый словарь живого великорусского языка / под ред. В.И. Даля: В 4 т. М. : Изд-во Русский язык, 1989. 779 с.
  13. Уорф Б. Отношение норм поведения и мышления к языку // *История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях*. М.: Изд-во Просвещение, 1960. С. 198-225.
  14. Чернейко Л.О. Лингво-философский анализ абстрактного имени. М.: Изд-во МГУ, 1997. 400 с.
- Интернет-ресурсы*
15. <https://www.adme.ru/svoboda-kultura/15-izyaschnyh-i-tonkih-citat-alisy-frejdnlh-967560>
  16. <http://www.galya.ru>
  17. <http://www.korolevaesd/topic/66987476462394>
  18. <http://www.ruscorpora.ru/new/index.html>

References

1. Abaev V. I. Reflection of the consciousness work in the lexical-semantic system of language // *Leninism and problems of linguistics*. Moscow: Nauka, 1970. Pp. 232-262.
  2. Apresyan Yu. D. The Image of a person according to the language data. Attempt at a system description // *Selected works, volume II. Integral description of the language and system lexicography*, Moscow: school of Languages of Russian culture, 1995, Pp. 348-388.
  3. Apresyan Yu. D. System lexicography. Metaphor in the semantic representation of emotions // *Selected works, vol. Integral description of the language and system lexicography*, Moscow: school of Languages of Russian culture, 1995, Pp. 453-465.
  4. Arutyunova N. D. Language and the world of man. 2nd ed. Moscow: Languages of Russian culture, 1999, 896 p.
  5. Vezhbitskaya A. Russian language / Translation by G. E. Kreidlin // *Language. Culture. Cognition*, Moscow: Russian dictionaries, 1996, Pp. 33-89.
  6. Vezhbitskaya A. Interpretation of emotional concepts / Translation by O. N. Lyashevskaya // *Language. Culture. Cognition*, Moscow: Russian dictionaries, 1996, Pp. 326-376.
  7. Gilferding A. On the affinity of the Slavic language with Sanskrit / A. Gilferding. Saint Petersburg: Printing house of the Imperial Academy of Sciences, 1853-294 p.
  8. Kost I. Ya. Mechanisms of verbalization of the emotional state of a person in the Ukrainian prose text // *Scientific notes of the Tauride national University*, Vol. 24, no. 4, Simferopol, 2011, Pp. 279-284.
  9. Lakoff George, Johnson Mark. *Metaphors we live by*. Moscow: editorial URSS, 2004, 256 p.
  10. Popov S. L. The Construction Who has whom/what as an ergative rudiment of Russian grammar: cognitive-evolutionary interpretation of semantics / *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series "Philology"*. Vol. 83. 2019. Pp. 114-121.
  11. Russian dictionary / ed. by M. S. Sheveleva: In 4 vol. M.: Russian language Publishing house, 1985. 736 PP.
  12. Explanatory dictionary of Russian language / ed. V. I. Dal: In 4 vols. M.: Russian language Publishing house, 1989. 779 PP.
  13. Whorf B. The Relation of Habitual Thought and Behavior to Language // *History of linguistics of the XIX and XX centuries in essays and extracts*. M.: Prosveshchenie Publishing house, 1960. Pp. 198-225.
  14. Cherneyko L.O. Lingual-philosophical analysis of an abstract name. M.: MSU Publishing house, 1997. 400 PP.
- Internet sources*
15. <https://www.adme.ru/svoboda-kultura/15-izyaschnyh-i-tonkih-citat-alisy-frejdnlh-967560>
  16. <http://www.galya.ru>
  17. <http://www.korolevaesd/topic/66987476462394>
  18. <http://www.ruscorpora.ru/new/index.html>

Заманова Ілона Володимирівна, магістр, іноземний фахівець факультету російської мови, Інститут іноземних мов, Чженчжоуський педагогічний університет (вулиця Інцай, 6, м. Чженчжоу, пров. Хенань, Китай, 450044); e-mail: lizhecu@163.com

Ilona Zamanova, master's degree, foreign specialist in the Russian Language Department of School of Foreign Languages, Zhengzhou Normal University (No.6, Yingcai street, Zhengzhou, Henan Prov., China, 450044); e-mail: lizhecu@163.com

УДК 811.124'04:82-13
DOI: 10.26565/2227-1864-2020-85-08

Граматичні архаїзми у новолатинській поезії України ранньомодерного періоду: інваріантність форм та функцій

Оксана Миколаївна Коцкій

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
загального мовознавства, класичної філології та неоеелліністики,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(вул. Володимирська, 64/13, Київ, 01601, Україна);
e-mail: oksanakoshchii@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0001-7764-6684>

У статті досліджується вживання граматичних архаїзмів у новолатинському поетичному тексті на матеріалі історичної поеми Симона Пекаліда *De bello Ostrogiano* (Краків, 1600), що послідовно відображає одну з найважливіших властивостей поетичного мовлення – реалізацію фонетико-граматичних та лексико-словотвірних можливостей мовної системи і наочно показує динамічний характер мовних елементів на усіх рівнях латинської мови. Визначається, що основними чинниками, які вплинули на вживання граматичних архаїзмів, були метричні вимоги та стилістичні канони античного епосу.

Ранньомодерна латинська мова, яка мала гнучку мовну систему зі збереженою від класичної латини граматичною основою, у силу тих функцій, які вона виконувала у поетичній сфері, характеризувалася значною варіантністю мовної структури, зумовленою наявністю елементів різночасового походження. Належна до пасивного словникового запасу мови архаїчна лексика у більшості випадків була стилістично маркованою і нерідко переходила в розряд традиційно-поетичної. Традиція епічного жару та стилістична диференціація різних варіантів мовлення передбачала наявність у епічному тексті певної кількості архаїчних морфологічних форм, внаслідок чого в латинській мові виникла стилістична диференціація флексій-дублетів, один з яких був архаїчним.

Функціонування архаїчних форм у новолатинському поетичному тексті має подвійний характер: як мовна одиниця архаїзми займають своє особливе місце в межах синхронічних відношень, але як стилістична одиниця вони декодуються згідно з другою, більш ранньою системою літературної мови. Використання різночасових морфологічних форм пов'язане з їх поетичною функцією у мові, яка упродовж віків поступово виробляла певні стилістичні норми у вживанні граматичних форм.

Ключові слова: граматичні архаїзми, морфологічна варіантність, новолатинська література, поетичний текст, ранньомодерна латинська мова, *De bello Ostrogiano*

Коцкій О. Н. Грамматические архаизмы в новолатинской поэзии Украины раннемодерного периода: инвариантность форм и функций

В статье исследуется употребление грамматических архаизмов в новолатинском поэтическом тексте на материале исторической поэмы Симона Пекалида *De bello Ostrogiano* (Краков, 1600), что последовательно отображает одно из важнейших свойств поэтической речи – реализацию фонетико-грамматических и лексико-словообразовательных возможностей языковой системы и наглядно показывает динамичный характер языковых элементов на всех уровнях латинского языка. Определяется, что основными факторами, которые повлияли на употребление грамматических архаизмов, были метрические требования и стилистические каноны античного эпоса.

Латинский язык раннемодерного периода, с гибкой языковой системой и унаследованной от классической латыни грамматической основой, в силу своих функций, выполняемых в поэтической сфере, характеризовался значительной вариативностью языковой структуры, обусловленной наличием элементов разновременного происхождения. Архаическая лексика, принадлежащая пассивному словарному запасу языка, в большинстве случаев была стилистически маркированной и нередко переходила в разряд традиционно поэтической. Традиция эпического жанра и стилистическая дифференциация различных вариантов речи предполагала наличие в эпическом тексте определенного количества архаичных морфологических форм, в результате чего в латинском языке возникла стилистическая дифференциация флексий-дублетов, один из которых был архаичным.

Функционирование архаичных форм в новолатинском поэтическом тексте имеет двойной характер: как языковая единица архаизмы занимают особое место в пределах синхронических отношений, но как стилистическая единица они декодируются согласно второй, более ранней системе литературного языка. Использование разновременных морфологических форм связано с их поэтической функцией в языке, который на протяжении веков постепенно формировал определенные стилистические нормы в употреблении грамматических форм.

Ключевые слова: грамматические архаизмы, морфологическая вариантность, новолатинская литература, поэтический текст, раннемодерный латинский язык, *De bello Ostrogiano*

Koshchii O. Grammatical Archaisms in the New Latin Poetry of Ukraine of the Early Modern Period: the Invariance of Forms and Functions

The article examines the use of grammatical archaisms in the New Latin poetic text based on the historical poem by Simon Pekalid *De bello Ostrogiano* (Krakow, 1600). It consistently reflects one of the most important properties of poetic speech – the implementation of phonetic-grammatical and lexical-word-formation capabilities of the language system and it clearly shows the dynamic nature of language elements at all levels of Latin. It is determined that the main factors that influenced the adoption of grammatical archaisms were the metric requirements and stylistic canons of the ancient epic.

Due to the functions performed in the poetic sphere, the early modern Latin, which owes a flexible language system with a grammatical basis preserved from classical Latin, was characterised by significant variability of the language structure due to the presence of elements of different origin. Belonging to the passive vocabulary of the language, in most cases archaic vocabulary was stylistically marked and it often passed into the category of traditionally poetic. The tradition of the epic genre and the stylistic

differentiation of various variants of speech suggested the presence in the epic text of a certain number of archaic morphological forms, as a result of which the stylistic differentiation of inflections-doublets arose in Latin, one of which was archaic.

The functioning of archaic forms in the New Latin poetic text has a dual character: as a linguistic unit, archaisms occupy a special place within synchronous relations, but as a stylistic unit they are decoded according to the second, i.e. earlier system of literary language. The use of multi-temporal morphological forms is associated with their poetic function in the language, which has gradually produced certain stylistic norms in the use of grammatical forms over the centuries.

Keywords: Early Modern Latin, grammatical archaisms, morphological variation, New Latin literature, poetic text, *De bello Ostrogiano*

Мова на кожному з етапів свого розвитку характеризується станом динамічної рівноваги між тенденціями до збереження мовних правил і тенденціями до змін, тобто становить нерозривну єдність стійкого і змінного, статичного і динамічного [6, с. 375]. Така динамічна рівновага забезпечується варіативністю мовних елементів і мовних засобів і є наслідком мовної еволюції, адже у мові на кожному історичному етапі поряд зі старими елементами співіснують нові.

Актуальність дослідження граматичних архаїзмів у новолатинському поетичному тексті мотивується відсутністю спеціальних мовознавчих праць, об'єктом аналізу яких є мова новолатинського поетичного тексту [4, с. 247–357], та необхідністю відтворення цілісної картини функціонування латинської літературної мови у ранньомодерний період. Зважаючи на специфіку поетичного тексту як особливої форми комунікації зі своїми мовними законами та нормами, дослідження особливостей новолатинського тексту має наукову цінність не лише у теоретичному, а й у практичному аспектах, оскільки мова новолатинської літератури не описана у традиційних граматиках з латинської мови і часто становить труднощі при перекладі.

Дослідження статичних і динамічних особливостей ранньомодерної латини видається досить актуальним і у порівнянні з твердженнями дослідників [2; 4; 15; 16; 17; 18], які наголошують на помітних відмінностях тогочасної латини залежно від регіону і часу, і вказують на важливість і необхідність лінгвістичного дослідження латинськомовної писемної культури. Граматична система латинської мови на всіх етапах розвитку була насичена новими і старими елементами, що свідчило про досить довгий шлях розвитку мови, тому дослідження хронологічного спектру граматичних особливостей мови новолатинської літератури допоможе збагнути сферу граматичних можливостей мови, яку вони представляють.

Метою дослідження є з'ясування особливостей і основних тенденцій у вживанні граматичних архаїзмів у новолатинському поетичному тексті на матеріалі латинськомовної поеми Симона Пекаліда *De bello Ostrogiano* (Краків, 1600) [4, с. 261–269; 11, с. 157–188; 14]. Мета зумовила реалізацію завдання: з'ясувати причини і виявити зовнішні та внутрішні чинники, які вплинули на появу вказаних

особливостей, оскільки структура латинської мови у вказаний період зазнавала поступових змін на всіх її рівнях.

Предметом дослідження є вживання граматичних архаїзмів, інваріантність їх форм та функцій у новолатинському поетичному тексті. Морфологічна варіантність, незважаючи на уніфікацію флективної парадигми більшості частин мови, є ознакою латинської літературної мови і послідовно відображає одну з найважливіших властивостей поетичного мовлення – реалізацію фонетико-граматичних та лексико-словотвірних можливостей мовної системи, а також наочно показує динамічний характер мовних елементів на усіх рівнях латинської мови.

Латинська мова ранньомодерного періоду не була сталою єдністю, вона засвоювалася через вивчення пізньолатинської граматики і шляхом наслідування класичних авторів. Дослідження тогочасної мовно-культурної ситуації дає можливість уявити тогочасну латину як віртуальну цілісність, своєрідну «*Res publica Litteraria*» [13, с. 11]. Існувала мовна традиція без мовної спільноти і безперервності сприйняття, вирішальним був високий ступінь індивідуального засвоєння, який полягав у свідомому наслідуванні зразкових античних авторів (*imitatio antiquorum*) [15, с. 80–91], підкорення індивідуальної творчості літературній традиції.

Для ранньомодерної латини, яка мала гнучку мовну систему з міцною, збереженою від класичної латини граматичною основою, був характерним фонетико-морфологічний еklektизм, зумовлений наявністю великої кількості варіантів різночасового походження. Серед варіантів, зафіксованих у тексті новолатинської поеми, можна виділити групу слів, стилістично зумовлену поетичним мовленням, – архаїзми, характерні для мови творів римських поетів-класиків.

Традиція епічного жанру та стилістична диференціація різних варіантів мовлення, започаткована ще Квінтом Еннієм [1, с. 8, 17], передбачала наявність у епічному тексті певної кількості архаїчних форм, яку можна пов'язати з традицією епічного жанру, оскільки архаїзми є важливим компонентом лексики високого стилю взагалі. В епічній поезії застарілі слова зустрічаються частіше, певна частина архаїзмів зберігається надовго у високому стилі, а самі слова стають «поетичними» і фіксуються практично в усіх класичних латинськомовних поетів. Належна до пасивного словникового запасу мови архаїчна лексика у більшості випадків є стилістично

маркованою, тому вона нерідко переходить у розряд традиційно-поетичної.

Стилістична специфіка архаїзмів полягає і в тому, що вони передбачають особливий код (спільний для автора і читача), який характеризується усвідомленням минулих етапів розвитку мови. Коли в контекст вводяться форми, характерні для більш раннього етапу розвитку мови, вони створюють контраст, який приваблює увагу читача [5, с. 73]. Тому функціонування архаїчних форм у новолатинському поетичному тексті має подвійний характер: як мовна одиниця архаїзми займають своє особливе місце в межах синхронічних відношень, але як стилістична одиниця вони декодуються згідно з другою, більш ранньою системою літературної мови.

У тогочасних епічних творах вживання архаїзмів відбувається не тільки на засадах простого наслідування форми чи змісту, а також до певної міри є літературною грою і діалогом з попередніми текстами. Архаїзми належать до тих текстотворчих засобів епіки, які підсилюють смислову домінанту повідомлюваного: коли автор використовує готову мовленнєву модель із античного епічного арсеналу, він, посиляючись на попередній досвід *auctores probati*, додає авторитетності своїм словам.

Архаїчні форми, які досить часто фіксуються у латинських поетичних джерелах класичного періоду і які, як правило, є традиційними маркерами латинського поетичного мовлення, поряд з нормативними формами використовуються і в мові новолатинської поеми. Наприклад: *duella* і *bella*, яке виникло в результаті випадіння *ū* у початковій групі *dū* із наступним переносом лабіальності на попередній приголосний (*dū* > *b*); *caussa* і *causa* (результат спрощення гемінат); *Mavors* і *Mars* (наслідок випадіння інтервокального *-v-* і наступної контракції голосних), *ast* і *at* (спрощення у кінцевих групах приголосних).

При аналізі латинськомовних поетичних творів вчені завжди звертали увагу на велику кількість різночасових морфологічних дублетів, наявність яких у більшості випадків пояснювалась метричними причинами. Панхронічне твердження про метричну складову, як основну причину вживання великої кількості морфологічних дублетів, підтверджується численними дослідженнями [7; 8] історії гекзаметра і формульного стилю поем. У мові поетичного жанру пріоритет найчастіше належить саме формальним характеристикам словоформи, її зручності для даного поетичного розміру [7, с. 285].

Традиція епічного жанру та стилістична диференціація різних варіантів мовлення, передбачала наявність у епічному тексті певної кількості архаїчних морфологічних форм, дублетів, лексичних і синтаксичних синонімів.

Так, в латинській мові з метою нормалізації морфології виникла стилістична диференціація флексій-дублетів, один з яких був архаїчним.

Труднощі пристосування мови до віршового ритму гекзаметра і закріплення метрично зручних флексій за різними ритмічними позиціями, спонукали автора новолатинської поеми використовувати всю різноманітність синонімічних морфем. Серед стилістично і метрично диференційованих флексій-дублетів, один з яких був архаїчним, найхарактернішими є такі:

1) Вживання дублетної флексії *-um* і *-arum/-orum* родового відмінка множини іменників I-II відміни. Закінчення родового відмінка множини *-um* < **-ōm*, яке фіксується у текстах архаїчного періоду класичної латинської мови було замінене на характерний для займенникової відміни новотвір **-sōm*, який внаслідок приєднання до основи *-a* (іменників I відміни), ротацізму та звуження *ō* перетворився у формант *-arūm*. Так, у мові класичної латинської поезії генетив множини іменників I відміни чоловічого роду, як правило, запозичених із грецької мови патронімів на *-es*, та деяких етнонімів на *-cola* і *-gena* міг мати закінчення *-um* замість *-arum*. Така ж особливість фіксується і в мові новолатинської поеми, наприклад: *Graiuenum* (II.237) = *Graiuenarum*.

На відміну від іменників з основою на *-a* (I відміни) індоєвропейське закінчення **-ōm* (= лат. *-um*) родового відмінка множини у системі парадигм іменників з основою на *-o* (II відміни) зберігалось довше, зокрема у ранній латині. Пізніше, з III ст. до н.е., за аналогією до іменників I відміни його витіснило закінчення *-orūm*, а форми на *-ūm* вживались як архаїзм у юридичних та сакральних текстах [8, с. 203; 9, с. 123].

У класичній латинській мові родовий відмінок множини іменників II відміни (як правило на позначення міри чи грошей) міг іноді допускати подвійну флексію *-um* і *-orum*, таку ж паралельність флексій, але тільки в мові поезії [3, с. 184] могли мати й деякі інші іменники. Свідчення останнього явища ми знаходимо і в мові новолатинської поеми, наприклад: *divum* (II.235) = *divorum*; *virum* (I.199) = *virorum*; *deum* (I.223) = *deorum*; *equum* (II.310) = *equorum*.

Таким чином, відзначимо, що флексія *-um*, яка у мові новолатинської поеми виступає паралельно з *-orum*, у мові поезії репрезентує окреме дублетне закінчення, часто вживане, як правило, з метричних міркувань. На користь останнього твердження свідчать зафіксовані в тексті досліджуваної поеми випадки паралельного вживання нормативних форм від тих самих іменників, наприклад: *virorum* (I.186); *equorum* (I.175).

2) Використання подвійної флексії *-i* та *-ii* іменників II відміни. У класичній латинській мові іменники II відміни на *-ium* у родовому відмінку однини, як правило, мали закінчення *-ii*, але в мові поезії [10, с. 47] часто зберігалось закінчення *-i*, яке аж до епохи Августа [8, с. 203] було питомим закінченням родового відмінка іменників з основою

на *-o-* і зокрема *-io-* (графічне відображення *-ii* було введено пізніше під впливом аналогії). Приклади дотримання такої традиції ми знаходимо і в аналізованому новолатинському джерелі, наприклад: *oti = otii, ingeni = ingenii* тощо. Така можливість використання звичайних і стягнених форм традиційно використовувалась у мові класичної латинської поезії, як правило, у різних метричних позиціях.

Паралельні форми відмінкової парадигми в класичній латинській мові мав також іменник *deus*, зокрема, у номінативі множини він міг мати форми *dei, di* і *dii*. Форма *di* внаслідок випадіння інтервокального *-v-* та наступної контракції виникла з *divi* < *deivei; *dei* була утворена під дією аналогії від *deus*; *dii* було штучним утворенням, рекомендованим граматами задля збереження двоскладовості форми [3, с. 209]. Форми *di* і *dii* фіксуються зокрема і в тексті новолатинської поеми: *di* (I.618) і *dii* (IV.64). Факт використання таких дублетних морфологічних форм красномовно свідчить на користь метричної домінанти в їх вживанні.

3) Вживання архаїчної і нормативної форми *queis* (*quis*) і *quibus*. Залежно від метричних міркувань у тексті новолатинської поеми вживається архаїчна і нормативна форми *queis* і *quibus* датива/аблятива множини відносного і неозначено-питального займенника *qui, quae, quod* і *quis, quid*. Форма *queis* (< *queis* < *quois), яка виникла під впливом іменників I-II відміни, ще в класичний період історії латинської мови перейшла з розряду архаїчної лексики в розряд лексики поетичної. У такій же функції вона виступає і в новолатинських текстах як своєрідний стилістичний маркер літературної мови. Наприклад: *Inde sit, ut rerum, noster quibus indiget usus...* (I.111); *...Queis varios tellus depingit laeta colores.* (I.170). У тексті новолатинської поеми, як і в інших новолатинських джерелах, з метою уникнення плутанини і отожднення з пом. sg. чоловічого роду (*quis*), замість *quis* традиційно використовувалась форма *queis*.

4) Використання флексій-дублетів третьої особи множини: *-ēre, -ērunt* і *-ērunt*. Одним з елементів стилістичної диференціації (на рівні морфології) у класичній латинській мові було закінчення третьої особи множини перфекта активного стану *-ere* замість *-erunt*. Система особових закінчень латинського перфекта, зумовлена його подвійним характером як наслідком поєднання у ньому індоєвропейського перфекта і аориста, містить дублетні форми різного походження, які з'явилися унаслідок новотворів та змішання форм.

Найбільш розгалуженою була система флексій-дублетів третьої особи множини: *-ēre, -ērunt* і *-ērunt*, що фіксувалось вже в ранній латині. Найдавнішим закінченням було *-ēre*, яке,

ймовірно [9, с. 202], продовжувало закінчення індоєвропейського перфекта **-er* з часткою **-i* так званих «первинних закінчень» [3, с. 127; 9, с. 183]. Флексія *-ērunt*, яка довгий час зберігалась лише в розмовній мові [8, с. 205] (внаслідок переваги над нею флексії *-ērunt* і її закріплення в літературній мові), виникла шляхом поєднання морфем *-is* [9, с. 201; 10, с. 249] із «вторинним» закінченням **-ont*: **-īsont* > **-ēront* > *-ērunt*. Закінчення *-ērunt* є контамінацією двох попередніх (*-ēre* і *-ērunt*). Флексія *-ere* вже в часи Цицерона вважалась застарілою і стала ознакою високого стилю і поезії зокрема. Так, домінуюче вживання закінчення *-ere* замість *-erunt* фіксується у творах Лукреція, а Вергілій використовує флексію *-ere* навіть у метрично не зумовлених позиціях [12, с. 44].

Дотримання канонів античної поетичної традиції, метрична зручність і авторитет *auctores probati* дозволили автору новолатинської поеми використовувати таку архаїчно і стилістично марковану дублетну флексію як основну. Наприклад: *cessere* (III.218); *dixere* (I.102); *duxere* (I.273); *dedere* (III.442); *fuere* (III.64); *tulere* (III.41); *donavere* (I.362) тощо.

Фіксується і факт використання таких дублетних флексій від одного дієслова або від різних дієслів але в одному рядку, наприклад: *posuere* (I.90) і *posuerunt* (III.387) та *cecidere* і *necaverunt* (II.229). Такі приклади красномовно свідчать про домінуючу роль метрики у вживанні дублетних флексій.

Відзначимо, що у використанні дублетних морфем для третьої особи множини перфекта простежується певна закономірність, зокрема, флексію *-ere* переважно отримують дієслова з перфектом на приголосний або *-i*, в той час як від дієслів з перфектом на *-v-* частіше використовуються стягнені дублетні форми.

Проаналізовані явища на ґрунті граматичного варіювання дозволяють відзначити звичне з погляду норм латинської епіки, флективне варіювання, яке є притаманним морфологічному рівню класичної латинської мови. У парадигмі іменників та дієслів засвідчується граматичне варіювання деяких родових та особових флексій, що було характерним для класичної латини поетичного регістру. Такі морфологічні форми не несуть додаткової інформації, вони є суто метричними дублетами і можуть взаємозамінюватись у релевантній метричній позиції. Причинами такого варіювання є збереження архаїчних форм як стилістичних маркерів унаслідок їх експресивного вживання у мові латинської епіки. Вживання різночасових варіантів у більшості випадків зумовлене метричною структурою слова. Ймовірно, що в мові латинської поезії такі варіанти, спочатку введені поетами з суто метричних міркувань, пізніше ставали не лише метрично- а й стилістично маркованими.

Попри те, що граматичні явища, зумовлені поетичним дискурсом, у більшості граматик